

решения ; ред. М. А. Ушакова. Москва : Сентябрь, 2006. Вып. 3 : Здоровьесберегающий урок. 175 с.

2. Мириманова М. С. Конфликтология: Учебник для студ. сред. пед. учеб. Заведений / М. С. Мириманова. 2-е изд., испр. Москва : Академия, 2004. 320 с.

3. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика : учебник для студ. учреждений высш. проф. Образования ; под ред. В. А. Слостенина. 11 е изд., Москва : «Академия», 2012. 608 с.

4. Психология и педагогика: Учебное пособие ; под ред. А. А. Бодалева, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева, В. А. Слостенина. Москва : Институт психотерапии, 2002. 585 с.

5. Энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. 2-е изд. Москва : Сов. энциклопедия, 1982. 1600 с.

*Наталія Богданець-Білоskalенко,
доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник відділу навчання мов
національних меншин і зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

РОЛЬ ПІДРУЧНИКА ЧИТАННЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Проблема підручникотворення завжди хвилювала українських педагогів. У цьому переконують праці корифеїв української педагогічної думки (Б. Грінченко, О. Духнович, П. Куліш, О. Лотоцький (Білоусенко), Т. Лубенець, І. Огієнко, С. Русова, Я. Чепіга, С. Черкасенко, М. Шашкевич, Г. Шерстюк), дидактів і методистів (Н. Бібік, М. Вашуленко, Я. Кодлюк, О. Савченко, Н. Скрипченко). Історію українських підручників для початкової школи в різних аспектах висвітлювали Н. Богданець-Білоskalенко, Т. Гавриленко, Н. Дзюбишина-Мельник, Н. Кузьменко, О. Клименко, Г. Олійник, Т. Самоплавська, Л. Шеремет, О. Фізеші та інші.

Процес відродження національної освіти у 90-х роках минулого століття зумовив потребу внесення істотних коректив у спрямованість змісту навчальної літератури для молодших школярів відповідно до нових вимог формування особистості школяра.

На сучасному етапі модернізації початкової школи зміни торкаються і підручникотворення, адже це є важливий засіб в освітньому процесі. Так, відповідно до нового Державного стандарту початкової, нових Типових навчальних програм, створюються підручники нового покоління як інтегровані, так і за окремими предметами. Саме вони відповідають новаціям в освіті: розроблена нормативна база, запроваджено державний стандарт освіти, пріоритетним визнана модель «освіта для життя», тобто застосування знань і умінь у житті, розвиток критичного мислення школярів тощо.

Важлива роль у забезпеченні загальноосвітньої підготовки учнів належить початковій освіті. Тому створення освітнього середовища, значне підсилення і оновлення навчально-методичного супроводу цієї ланки освіти, зокрема розробка якісно нових підручників – завдання особливої ваги. Проте структура і функції підручника початкової школи залишаються незмінними. Це текст, позатекстові компоненти (навчальні вправи і завдання), ілюстративний матеріал. З-поміж основних функцій підручника початкової школи вважають інформаційну, мотиваційну, розвивальну, діяльнісну, виховну. Проте, завдання підручника і увесь матеріал повинні бути спрямовані на розвиток ключових і предметних компетентностей.

Роль підручника у забезпеченні освіти молодого покоління надзвичайно важлива. Це розуміли і прогресивні культурно-громадські діячі та педагоги минулого. Так, зокрема ще в середині XIX ст. були створені перші букварі та читанки П. Кулішем, М. Гатцуком, Т. Шевченком, Ю. Федьковичем, М. Шашкевичем, О. Духновичем. Низка підручників в умовах послаблення тиску цензури була створена на початку XX століття. Це були підручники Б. Грінченка, О. Білоусенка, С. Русової, С. Черкасенка та ін. У них домінують

була національно-патріотична складова. Наступна хвиля піднесення у підручникотворенні припадає на період визвольних змагань та 20-ті роки ХХ ст.: якщо у перших букварях та читанках акцент робився на національному вихованні, не було запитань і завдань до творів, адже це були перші нариси в українському підручникотворенні, упорядкування відбувалося на розсуд і бачення самого автора, оскільки не було випрацьованої методики, то у 20-х роках ХХ ст. окреслюються перші методичні підходи, педагоги спираються на досвід зарубіжних країн. Цілеспрямовано займалися розробкою методики навчання учнів науковці Українського науково-дослідного інституту педагогіки, створеного у 1925 році.

Системно підручникотворення починається із 40-50-х років ХХ ст. Звичайно, у змісті підручників прослідковувалися актуальні для того часу пріоритети виховання молодшого покоління.

Іншими стали підручники з поновленням незалежності України, вони набули нового звучання в аспекті формування особистості на засадах культурних цінностей, національно-патріотичного виховання. Це читанки О. Савченко, Н. Скрипченко, Н. Волошиної, О. Верес, Д. Чередниченко, А. Каніщенко, В. Науменко. На відміну від попередніх підручників, укладачі широко знайомили дітей з фольклором, із явищами професійної культури, зокрема з діячами української та зарубіжної культури, як-от: тексти про Катерину Білокур, Миколу Лисенка, Соломію Крушельницьку, Леонардо да Вінчі. Упорядники вводять персоналії найвидатніших українських письменників.

На сучасному етапі маємо низку якісних підручників, побудованих на нових підходах і спрямованих на нові засади формування особистості.

Список використаних джерел

1. Богданець-Білоskalенко Н. І. Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки ХІХ – 50-ті роки ХХ ст.): монографія. Київ: НВФ «Славутич-Дельфін», 2014. 152 с.

2. Кодлюк Я. підручник для початкової школи: теорія і практика: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. 288 с.

*Діна Борис,
магістрант Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
Науковий керівник: **Каньоса Н. Г.**, кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Проблема наступності між суміжними ланками системи освіти завжди була однією з центральних проблем вітчизняної педагогіки. У сучасній педагогічній літературі накопичений значний матеріал з проблем наступності між освітніми ланками (Б.С. Гершунский, С.М. Годнік, Ю.А. Кустов, А.А. Мерк та ін.). Результати цих досліджень дозволили визначити теоретичні, організаційно-методичні основи наступності, технології її реалізації в умовах безперервної освіти.

Ряд учених вважає, що під наступністю слід розуміти внутрішній органічний зв'язок загального фізичного і духовного розвитку на межі дошкільного та шкільного дитинства, внутрішню підготовку до переходу від одного ступеня розвитку до іншої (Л.А. Парамонова, А.Г. Арушанова). Інші вчені основним компонентом наступності вважають взаємозв'язок у змісті освітньо-виховного процесу (Н.В. Нижегородцева, В.Д. Шадриков). Деякі – характеризують наступність у формах і методах навчання на основі концепції навчально-ігрової діяльності (П.М. Якобсон, Е.Д. Маргуліс, А.В. Долгополова та ін.). Нерідко висловлюються судження, що наступність має здійснюватися з усіх напрямів, включаючи цілі, зміст, форми, методи, і реалізовуватися через взаємодію всіх професійних рівнів, включаючи роботу вихователя закладу дошкільної освіти, вчителя закладу загальної середньої освіти, психолога ЗДО, психолога школи тощо.